

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Ірини Геннадіївни Бухтіярової
на дисертацію Валерії Валеріївни Король
на тему «Адміністративна відповідальність за незаконне використання
інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових
обов'язків», представлену до захисту у спеціалізовану вчену раду
Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора
філософії
зі спеціальності 081 – Право

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку інформаційного суспільства характеризується стрімким зростанням ролі інформації як одного з ключових ресурсів функціонування держави, органів публічної влади, підприємств, установ та організацій. Інформаційні ресурси дедалі більшою мірою визначають ефективність управлінських процесів, забезпечення національної безпеки, реалізацію прав і свобод людини та громадянина, а також належне функціонування публічних інституцій. Водночас розширення обсягів інформації, до якої мають доступ посадові та службові особи у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, зумовлює необхідність належного правового забезпечення її використання та запобігання випадкам незаконного поширення, передачі або використання у приватних чи інших неправомірних цілях.

Особливого значення зазначена проблематика набуває в умовах цифровізації публічного управління, розвитку електронного урядування та активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність державних органів. Збільшення кількості електронних інформаційних систем, державних реєстрів, баз даних та цифрових сервісів об'єктивно розширює коло осіб, які в силу службових повноважень отримують доступ до інформації з обмеженим доступом, персональних даних, службової інформації та інших відомостей, неправомірне використання яких може спричинити істотну шкоду правам та законним інтересам фізичних і юридичних осіб, державним та суспільним інтересам.

Проблема незаконного використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, має комплексний характер,

оскільки перебуває на перетині адміністративно-правового регулювання інформаційних відносин, інституту адміністративної відповідальності, правового статусу публічних службовців та механізмів забезпечення інформаційної безпеки. Ефективність правового регулювання у цій сфері значною мірою залежить не лише від встановлення відповідних заборон, а й від чіткого визначення підстав, умов та меж адміністративної відповідальності за порушення встановленого порядку поведінки з інформацією.

Актуальність дослідження посилюється необхідністю забезпечення балансу між двома взаємопов'язаними завданнями: з одного боку, гарантуванням права особи на доступ до інформації та свободи інформаційної діяльності, а з іншого — захистом інформації, доступ до якої обмежений законом або яка має спеціальний правовий режим. Невизначеність або недостатня узгодженість правових норм у цій сфері може створювати передумови як для необґрунтованого обмеження інформаційних прав, так і для безкарного використання службової інформації всупереч установленим правилам.

Окремої уваги потребує питання розмежування правомірного та незаконного використання інформації, яка стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Практична складність полягає у необхідності встановлення конкретного правового режиму відповідної інформації, визначення статусу особи, яка отримала до неї доступ, характеру її дій, форми вини, мети використання інформації та наявності суспільно небезпечних або шкідливих наслідків. Відсутність достатньо чітких критеріїв такого розмежування може негативно впливати на однаковість застосування адміністративно-деліктних норм.

Важливим аспектом досліджуваної проблематики є також визначення кола суб'єктів адміністративної відповідальності. Доступ до інформації у зв'язку з виконанням службових обов'язків можуть мати державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування, працівники правоохоронних органів, інших державних органів, підприємств, установ та організацій. Відповідно, потребують наукового осмислення питання особливостей їх

адміністративно-правового статусу, службових повноважень та обов'язків щодо збереження інформації, а також критеріїв притягнення таких осіб до адміністративної відповідальності.

З огляду на це, обрана Н. П. Усіковою тема дисертаційного дослідження «Адміністративна відповідальність за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» є досить актуальною, оскільки присвячена важливим питанням сьогодення, зокрема гарантуванням права особи на доступ до інформації та захистом інформації, доступ до якої обмежений законом або яка має спеціальний правовий режим. Крім того, варто додати, що представлена на рецензування тема, незважаючи на її актуальність, недостатньо опрацьована вітчизняними науковцями, в тому числі на рівні дисертаційних досліджень. Таким чином, дисертація Н. П. Усікової є одним з перших комплексних адміністративно-правових досліджень з питань адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Науковий рівень і публікації здобувачки на підставі аналізу та порівняння між собою за змістами є взаємовідповідними та відображають зміст і сутність однієї наукової проблематики, що безперечно свідчить про глибоке й ґрунтовне опрацювання теми, її об'єкта й предмета. Вступ характеризується високим рівнем аргументації щодо необхідності опрацювання основних структурних елементів дисертації, вказується їх взаємопов'язаність та компліментарність одне відносно одного, аналіз змісту, висновків до кожного розділу та загальних висновків до роботи свідчить про правильність вибору інструментарію наукового дослідження, його влучність та можливість викладу шляхів розв'язання основних проблем саме завдяки високому науковому рівню відповідної дисертаційної праці.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано в чотирьох наукових статтях, включених до категорії «Б» та трьох тез доповідей і наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних

результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Низка положень, висновків, пропозицій і рекомендацій, що викладені в дисертаційному дослідженні Н.П. Усікової, отримано вперше або суттєво вдосконалено. Вони мають достатній ступінь наукової новизни. Наукова новизна отриманих результатів впливає з актуальності теми дослідження. Вона полягає також у тому, що сама кваліфікаційна наукова праця присвячена актуальним і малодослідженим питанням адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Так, здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукового завдання, що полягає у вдосконаленні адміністративно-правового регулювання притягнення до адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків.

Вперше визначено та систематизовано категорії посад, обіймання яких забезпечує особам доступ до інформації про викривача та його близьких осіб і робить їх потенційними суб'єктами адміністративного правопорушення, передбаченого частиною 2 ст. 172⁸ КУпАП. З метою визначення теоретичних основ та практичних рекомендацій щодо притягнення до адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, розроблено теоретико-правові засади збирання й процесуального оформлення доказової бази під час складання протоколу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 172⁸ КУпАП, та визначено перелік обставин, що підлягають обов'язковому з'ясуванню судом.

У роботі обґрунтовано нагальну потребу адміністративно-правового захисту прав викривачів та їхніх близьких осіб від незаконного розкриття персональних даних чи розголошення іншої конфіденційної інформації.

У дисертаційному дослідженні сформульовано низку положень, що мають важливе значення для науки адміністративного права та діяльності посадових осіб органів державної влади України.

Таким чином, дисертаційне дослідження Н.П. Усікової здійснене на

високому теоретичному та методологічному рівнях. Висновки, положення, рекомендації та пропозиції дисертації, відповідають вимогам Положення на здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни і практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість положень, висновків, рекомендацій і пропозицій дисертаційного дослідження Н.П. Усікової не викликають жодних сумнівів. Вони логічно слідують із тексту дисертаційного дослідження та базуються на власних судженнях авторки, зібраних матеріалах, їх аналізі та узагальненні. Пропозиції, запропоновані дисертанткою, стосовно вдосконалення чинного адміністративного законодавства України щодо притягнення до адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків мають важливе теоретичне та практичне значення.

Тема дисертації ґрунтується на положеннях Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023; п. 16 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; Пріоритетних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 рр., затверджених рішенням Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 вересня 2023 р. (протокол № 20).

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Результати наукового пошуку, що виносяться на захист, отримані завдяки застосуванню комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема історико-правовий,

порівняльно-правовий, структурно-логічний, формально-логічний, системно-структурний тощо.

Методологічну основу дисертаційної праці складають класичні та сучасні концепції становлення та розвитку адміністративного права на основі вчень зарубіжних та вітчизняних науковців.

Авторка зазначає, що обрана методологія й відповідний концептуальний підхід, з урахуванням окреслених завдань і мети дослідження, амбітних цілей щодо розв'язання основних наукових завдань дозволили фундаментально підійти до питання тлумачення загально-правових і спеціальних категорій, окреслити всі необхідні елементи юридичних явищ і підкреслити не лише актуальність відповідної теми та виокремити й загострити увагу читача на найбільш проблемних питаннях, а й запропонувати ймовірні шляхи їх розв'язання найбільш ефективними інструментами.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.
Теоретичне значення положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно містить новітні визначення основних понять, термінів і явищ, що безпосередньо стосуються адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, не лише на локальному прикладному рівні, а й з огляду на необхідність подальшого вдосконалення відповідних положень в межах науки адміністративного права.

Сформульовані в дисертаційному дослідженні положення, висновки, рекомендації та пропозиції впроваджено та може бути використано в:

- *законотворчій діяльності* – при підготовці змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення;
- *науковій діяльності* – під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову;

– освітньому процесі – у системі професійної освіти працівників внутрішньої безпеки, підрозділів запобігання корупції Національної поліції, підвищення кваліфікації поліцейських, при викладанні відповідних навчальних дисциплін та під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація написана українською мовою, відповідає вимогам, що висуваються до підготовки такого виду робіт. Складається з анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 298 сторінок, з них основного тексту – 215 сторінок. Список використаних джерел розміщено на 35 сторінках і налічує 320 найменувань.

Анотація у стислій формі містить основні тези дисертаційного дослідження, викладена українською та англійською мовами.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» складається з трьох підрозділів:

Підрозділ 1.1. «Теоретико-методологічні засади та стан наукових досліджень проблем адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», присвячено науковому дискурсу щодо досліджень цієї проблематики внесками фахівців та експертів з адміністративного, кримінального та інших галузей права і судової практики.

Підрозділ 1.2. «Правові основи та генезис адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», в якому визначено та охарактеризовано нормативно-правові акти та генеза становлення адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. В історичній ретроспективі виокремлено та розкрито етапи формування законодавчих

положень про відповідальність за вказаний делікт, що здійснювалося паралельно з еволюцією вітчизняного антикорупційного законодавства.

Підрозділ 1.3. «Порівняльно-правовий аналіз законодавства іноземних держав щодо відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», спрямований на порівняльно-правовий аналіз законодавства держав-учасниць ЄС. На підставі проведеного аналізу зазначено, що національне законодавство адаптоване до європейських стандартів, однак потребує окремого точкового вдосконалення з урахуванням іноземного досвіду.

Розділ 2 «Юридичний склад адміністративного правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» складається з чотирьох підрозділів:

Підрозділ 2.1. «Об'єкт та предмет адміністративного правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», присвячений визначенню та ґрунтовній характеристиці об'єкта та предмета адміністративного правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Виокремлено специфіку предмета правопорушення.

Підрозділ 2.2. «Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», в якому виокремлено та розкрито зміст ознак об'єктивної сторони адміністративного правопорушення.

Підрозділ 2.3. «Суб'єкт адміністративного правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» в якому визначено суб'єкта адміністративного правопорушення та охарактеризовано його особливості.

Підрозділ 2.4. «Суб'єктивна сторона адміністративного правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» розкриває особливості суб'єктивної сторони зазначеного адміністративного правопорушення.

Розділ 3 «Притягнення до адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» складається з трьох підрозділів:

Підрозділ 3.1. «Проблеми кваліфікації адміністративного правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», в межах якого з'ясовано проблеми кваліфікації адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП, сформульовано критерії відмежування складу делікту частиною 1 ст. 172⁸ КУпАП від суміжних норм КУпАП щодо спеціальних видів інформації.

Підрозділ 3.2. «Провадження у справах про адміністративні правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», присвячений вдосконаленню здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Окреслено та систематизовано обов'язкові категорій доказів, які підлягають долученню до матеріалів справи під час складання протоколу про адміністративне правопорушення передбаченого ст. 172⁸ КУпАП.

Підрозділ 3.3. «Судовий розгляд справ про адміністративні правопорушення за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», присвячений встановленню особливостей судового розгляду справ про адміністративні правопорушення за ст. 172⁸ КУпАП. Сформовано методичні рекомендації щодо переліку обставин, які підлягають з'ясуванню суддею під час розгляду справи.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Н.П. Усікової на тему «Адміністративна відповідальність за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків» доречно використовувати для підвищення рівня правової культури та правосвідомості представників державних органів та органів правосуддя; в освітньому процесі закладів вищої освіти, науково-дослідних розробках наукових установ, при

підготовці наукових праць, плануванні досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. У цілому позитивно оцінюючи кваліфікаційну наукову працю, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні питання, що потребують додаткової аргументації, пояснень у ході публічного захисту або спрямовані на їх врахування в подальшій науковій роботі, зокрема:

1. Авторка у підрозділі 1.2. дисертації досліджує правові основи адміністративної відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Вами встановлено, що в законодавстві є певні розбіжності щодо визначення видів інформації, яка розголошується. Поясніть як правові наслідки таких розбіжностей та як Ви пропонуєте їх усунути?

2. У підрозділі 1.3 Вами проаналізовано значна кількість нормативно-правових актів іноземних держав, зокрема країн ЄС, щодо відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків. Разом з тим, зрозуміло, які саме нормативно-правові акти Ви пропонуєте взяти за основу для вдосконалення національного антикорупційного законодавства, зокрема в частині відповідальності за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків для адаптації національного законодавства до законодавства ЄС?

3. У підрозділі 2.3 авторкою запропоновано розширення кола суб'єктів адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 172⁸ КУпАП. Автором запропоновано до таких осіб віднести секретарів, адміністраторів конкурсних та дисциплінарних комісій, помічників членів конкурсних комісій тощо. Обґрунтуйте запропоновану позицію?

Разом з тим, наведені вище зауваження та пропозиції в основному мають дискусійний характер і слугують підставою для плідної та конструктивної наукової дискусії під час публічного захисту дисертаційної роботи й не впливають на високу наукову цінність дисертаційного дослідження. За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною значущістю

отриманих результатів робота є суттєвим внеском у науку філософію права.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час рецензування дисертаційного дослідження й опрацювання наукових публікацій Н.П. Усікової фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація є оригінальною, самостійно виконаною працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Наталії Павлівни Усікової на тему «Адміністративна відповідальність за незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових обов'язків», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих дисертантом результатів, дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка – Усікова Наталія Павлівна — на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право зі спеціальності 081 – Право.

Рецензент:

професор кафедри публічного та міжнародного права

Навчально-наукового інституту

права та психології

Національної академії внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

ДОВІДОК
Факт відплати
роботи з використанням складом ВКЗ
майор поліції

Ірина БУХТІЯРОВА